



**Xeyrəddin SULTAN**  
tanınmış özbək yazarıdır.  
20-dən artıq kitab  
müəllifidir. Əsərləri bir  
çox xarici dillərə çevril-  
mişdir. Azərbaycanda ilk  
dəfə çap olunur

### (Özbəkistan)

Qəbula 13-14 yaşlarında nimdaş paltarlı, iri gözləri olan bir qız gəldi. "Xalq qəbulxanası" yaranandan bəri buraya xalqın hər təbəqəsindən vətəndaş gəlirdi, o üzəndən buna çox da təəccüblənmədim. Mən oranın məsul işçisi idim. Qızcıqaz Samangöldən idi. Bu qədər yolu təkbaşına gəldiyinə inana bilmədim. Bir qonşusu "marşrutka" sürücüsü imiş, ona oturub gəlibmiş. "Mənim əslən Samangöldən olduğumu eşitdiyini və ya ata-anası yol göstərdiyi üçün durub gəlib" deyərək düşündüm. Bir az danışınca məni tanımadığını anladım. Mən də onun əslini-nəslini ümumən tanıyırdım.

Ərzi-haldan məlum oldu ki, Vəlican adında xəstə bir dayısı var. "Yaşımı? 38-dir. Ünvanımı? Ərizədə yazılıdır."

O, çox qəribə bir qız idi. Danışığına baxsanız sanki 50 yaş var deyərdiniz. Çox ağıllı, çox yetkin. Başqa bir yandan baxsanız çox sadə, hətta bir az ağıldan kəm görünürdü.

– Dayın nə iş görür? – deyərək soruşdum.

– Daş üstündə oturur, – deyərək cavab verdi.

– Daş üstündə oturmaq deyərək bir peşə yoxdur! Yəni işləmirmi? – dedim və gülməkdən özünü güclə saxladım.

– Vəlican dayım heç bir zaman işləmədi. Çünki xəstədir. Anadangəlmə, – deyərək o uzun kirpiklərini cırparaq cavab verdi. – Elə ona görə də həmişə küçə qapısındakı daşın üstündə oturur.

– Xəstəliyi nədir?

– Ürək çatışmazlığı, – deyərək qız suçluymuş kimi dərinədən ah çəkərək cavab verdi.

Sonra dərindən dastan qılmağa başladı. Vəlican dayısının iki oğlu, iki qızı varmış. Hamısı da hələ balaca imiş. Dayısı arvadı Məhbubə məktəbdə süpürgeçi imiş. Qızın öz ata-anası altı il əvvəl boşanmışlar. Atasını Rusiyada rus bir qadınla evlənmiş, anası isə onu atib fərzanəli yaşlı bir kişiye ərə getmişdir. Sonra Vəlican dayısı onu evinə gətirmişdir. Qızın başqa qohumları (onun üç dayısı var imiş) Vəlicanı bir çox doxtura göstərmişlər. Hər il xəstəxanalarda yatıb çıxarmış, ancaq bunun bir faydası olmurmuş. Axırı Daşkənddə Əsamov adında zor bir ürək doxturu varmış, ona aparmışlar. Əsamov doxtur baxıb, Vəlican dayının ürəyini tez apirasiya etmək gərəkdir deyib. Lakin bunun üçün "orden" tapmaq lazımdır deyib. Samangöldəki xəstəxanada isə "orden" yox imiş, "bizim elə bir haqqımız da yoxdur" demişlər. Vəlican dayının vəziyyəti gündəngünə pisləşirmiş. Bax o "orden" məsələsində kömək istəməyə gəlibmiş bu kiçik qız.

– Orden yox, "order"! – deyərək onun sözünü düzəltdim. Sonra da adını soruşdum.

– Mənimmi? – dedi çaşqın-çaşqın baxa-

raq.

– Hə, sənin olmamış kimin olacaq?

– Nazimə. Familiyam da Berdeyeva. Samangöl rayonundakı 42 nömrəli orta məktəbin 6-cı sinifində oxuyuram, – dedi birnəfəsə.

– İndi orderi ala bilərəmmi?

Tövbə, ya Rəbbi! İnsanları anlamaq getdikcə çətinləşir. İsteyirlər ki, hər işlərini dövlətə gördürsünlər. Bəlkə də bu əl boyda uşağı qabağa verib özləri maşının içində oturublar.

Hirsimi güclə basıb soruşdum:

– Səndən başqa adam yox idimi buraya gəlməyə?

Nazimə sanki bu sualı gözləyirdi. Odur ki çaşmadı:

– Başqa adamlar var, amma onlar gəlməzlər. Neyləsələr də sağalmaz deyirlər. Apirasiyaya çox pul lazımdır imiş.

– Yaxşı. İndi mənə qulaq as. Əməliyyat üçün orderi səhiyyə nazirliyi hər rayona ildə bir-iki dəne ayırır. Bildinmi? Mən soruşurdum, əgər Samangöl bu il öz payına düşən orderdən istifadə eləyibsə, onda

V. Həlimovun vəziyyətinin ağır olduğu nəzərə alınaraq xəstəni xüsusi reanimasiya maşınında evindən ürək xəstəlikləri üzrə Daşkənddəki tibbi-elmi mərkəzə nəql edilməsi ilə əlaqədar tapşırıq verildiyini də xəbər verirdi.

Gerçəkdən də, boşuna deməmişlər: "Al desə quluna, çıxarıb qoyar yoluna". Balaca uşaq kimi sevinərək Nazimənin verdiyi telefon nömrəsini yığdım. Telefonu Vəlicanın özü götürdü. Xəstə olduğu səbindən də belli idi. Qısıq və sakit səsle danışdı. Onu gətirməyə maşın gələcəyini söyləyəndə birdən-birə ağlamağa başladı. Ordan-burdan danışaraq aranı sakitləşdirdim. Söhbət əsnasında bildim ki, onun ana tərəfindən babası Eşqüvvət əkə mənim məzun olduğum məktəbdə bizə fizikadan dərslər vermiş. Bunu öyrəncə çox şad oldum.

Xülasəyi-kəlam, sabah Vəlicanı böyük bir izzət-ehitirəmlə Daşkəndə, bir çox xəstənin xəyal belə edə bilməyəcəyi ürək xəstəlikləri məkəzinə aparacaqlar. "Yaxşılıq edirsənə axıra qədər elə" demişlər. O xəstəxanada Behram adlı sinif yoldaşımın oğlu gənc kar-

– Nə, əməliyyat edəcəksiniz? – deyərək soruşdum çaşqın halda.

– Yox, bu, cəraho bir əməliyyat deyil. Damarlarına xüsusi maye vuraraq kompüterdə ürək-damar sisteminin bütün fəaliyyətini araşdıracağıq. Sonra buna baxıb diaqnoz qoyulacaq.

– İnşallah, ağır bir prosedur deyildir, – dedim narahat halda.

– Bu proseduru hər gün onlarca xəstəyə tətbiq edirik. İndi xocam məni çağırır, sonra telefon edərəm.

Aradan 15-20 dəqiqə keçməmiş Novruz təkrar aradı.

– Şahrux Rəsuloviç! Doklad eləməyə izacə verin, – deyərək sakit və hissiz səsle bildirdi. – Vəlican əkənin ürəyi dayandı...

– Nə?! Bu sözü eşidib, Allah qorusun, öz ürəyim dayanmış kimi oldum. – Niyə durdu, nə oldu? Başa sal! Bir az əvvəl yaxşı olduğun deyirdin axı!

– Bəli, bir az əvvəl yaxşı idi, birdən-birə dayandı. Monitor da ürək döyüntüsünü sıfır göstərir.

Əlim-ayağım titrədi, səsim çıxmaz oldu. Bir anda Vəlicanın qohum-qardaşları ilə olacaq dava-şava mənzərəsi gözümün önünə gəldi. Samangöl camaatının xasiyyəti mənə məlumdur, dünən xəstə qohumuna beş manat qiymətinə yaxınları, əlbəttə, bugün mərhumun məhrabanları, can-ciyərləri olub meydana töküləcəklər, ərimi / qardaşımı / abimi sən öldürdün deyərək yaxama yapışacaqlar. Üstəlik, "Rüşvət vermədiyi üçün doxturlar baxmadı. Pul versəydi ölməzdi" deyəcəklərinə də şübhə yoxdu.

Əl boyda qızın sözünə uydum mən axmaq.

Axır bu Vəlican 38 ildir xəstə olsa da ayaqda öz gününü keçirirdi. Əgər mən təşəbbüs edərək onu evindən alıb reanimasiya maşınında Daşkəndə göndərməsəydim, bəlkə də kim bilir hələ neçə il Allah verən ömrünü yaşayacaq, daş üstündə outracaqdı.

Yox yerdən başıma bəlanı satın aldım.

Əllərim əsirdi. Novruza telefon açdım.

– Eşidirəm, Şahrux Rəsuloviç! – dedi kefini pozmadan.

– Novruz! Səndən başqa böyük doktor yoxdurmu xəstəxanada? Tez qaç birini tap, qoy gəlib baxsın barı!

– Artıq kim gəlsə gəlsin, xeyri yoxdur, – dedi bu fəlakət qarçısı! Sonra isə – Bəs ölüni neyləyir? Samangölə götürəcəklər, yoxsa morqa göndərir? – dedi.

Fəryad etmək istəyirdim, amma səsim çıxmır, əstəğfirullah! Danışığı kəsib, can hövlü ilə telefon dəftərindəki iki-üç tanışı həkimin nömrəsini tapıb onlara zəng vurdum. Gecə yarısı olduğu üçün cavab verən olmadı.

Qan təzyiqim kəlləçarxa vurdu, gicgah damarların partlayacaq hala gəlməmişdi ki, telefonum çaldı. Novruz idi:

– Şahrux Rəsuloviç! Vəlican əkənin ürəyi döyünməyə başladı, – dedi yenə bayaqki o hissiz səs ilə.

– Nə danışsın? Dilinə qurban sən, qardaşım! Necə döyündü birdən-birə?

– Hələ səbəbini bilmirik. Bilən kimi sizə doklad edəcəyəm, Şahrux Rəsuloviç!

"Doklad edəcəkmisiz..." dedim içimdən, amma o an birdən havası boşalan şar kimi olduğum yerdə oturub qaldım. Qırmıldamağa halım qalmamışdı. Eləmiş. "Əgər xəstə gerçəkdən yaşamaq istəsə, hər cür dərddən yənər" sözü yadıma düşdü.

Beləcə, Vəlicanın naməlum səbəbə görə dayanan ürəyi yenə naməlum səbəbə görə döyünməyə başladı. Hər halda gənc kardiocərah dostum Novruz mənə belə doklad elədi.

Eh, Novruz qardaşım! Səbəb niyə naməlum olur ki? Səbəb bunca ortada deyilmi? Nəticədə Vəlicanı əməliyyat etmədik. Dava-dərmanla müalicə edib dörd gün sonra evə yazdılar. Qalan ömrünü sakit, hüzur içində, daş üstündə keçir demişlər yəqin ki.

Mən isə o gündən sonra Samangöldən gələn xəstələrlə daim ehtiyat ilə davranıram.

## Vəlican dayının ürəyi



Vəlican dayın bir az səbr etməlidir. Gələn il alar, yaxşımı? Çox məhraban və yaxşı qızsan, afərin sənə! Dayına mənəndən salam söylə.

– Ancaq dayım daha artıq gözləyə bilməz! – deyərək Nazimə etiraz elədi. – Əsamov doxtur deyib ki, əgər tez apirasiya olunmasa gec olacaq.

Başım şişdi. Naziməyə bu işlə bağlı nəticəni telefonla bildirməyi vəd edib onu bir təhər evinə yola saldım.

Dediyim kimi, vətəndaş Vəlican Həlimovun ərizəsi üzrə Samangöl rayonu səhiyyə şöbəsinə göndərilən cavab məktubunda ürək çatışmazlığı ilə əlaqədar rayona ildə iki nəfər üçün order ayrıldığı, onların da növbədə gözləyən 1954 təvəllüdü evdar qadın İsaqulova G. M. və 1963 təvəllüdü sürücü Əlibayev A. B. üçün ayrıldığı, xəstə Vəlican Həlimovun müvəssisəsinə isə gələn ilin ikinci yarısında çata biləcəyi açıqlanmışdı. Etiraz etmək haqqımız yox idi. Neyləyək, qayda belə idi. Bu cavabı Samangöl rayonunun sakini vətəndaş Vəlican Həlimovun ərizəsinə əlavə eləyib ərizəni qeydiyyatdan çıxarmaq olardı. Amma nədənsə mənə ümidlə baxan kiçik qız və onun "daşda oturan" zavallı dayısı gözümün qabağından getmirdi.

Allaha təvəkkül deyərək səhiyyə nazirliyinə ətraflı bir məktub yazdım. Aradan bir həftə-on gün keçməmiş nazir müavininin imzası ilə cavab gəldi. Məktubda ölkənin bir rayonuna ayrılan ürək əməliyyatı orderinin istifadə olunmadığı, növbəsi çatana qədər xəstənin öldüyü (tövbə, ya Rəbbi, nələr olmur ki!), bu üzəndən o orderi istisna olaraq Samangöllü xəstə V. Həlimova ayırıqları açıqlanmışdı. Nazir müavinini öz məktubunda

dioloq Novruz işləyirdi. Koreyada təhsilini tamamlayaraq elmlər namizədi olmuştu. Ona zəng edib Vəlicandan muğayət olmasını tapşırıdım.

Novruz atasına olan hörmətimə hörmət əlaməti olaraq xəstənin gündəlik vəziyyəti haqqında mənə müntəzəm məlumat verəcəyini bildirdi. Çox keçmədən də sözünü yerinə yetirərək mənə zəng elədi:

– Şahrux Rəsuloviç! Vəlican əkənin yanına gedib tanış oldum. Xəstə ikinci mərtəbədə, tək adamlıq 12-ci palataya yerləşdirildi. Ümumi vəziyyəti yaxşıdır. Hərərəti 36,3-dür. Analiz üçün qan nümunəsi alınıb, hər hansı bir şikayəti yoxdur, iştahı da yaxşıdır... İcazə versəniz, bir az sonra təkrar doklad edərəm.

– Çox yaşa Novruz! Vəlican sənə əmanətdir, – deyərək xatircəm oldum.

Yarım saat sonra doktor yenə zəng elədi: – Şahrux Rəsuloviç! – dedi hər sözünü tək-tək vurğulayaraq, – Vəlican əkə ilə söhbət edirik. Kefi kökdür, indi çay içir, sizə dua edir, salam söyləyir.

– Sağ olsun! Sənə də təşəkkür edirəm! – deyib dəstəyi asmaq istəyirdim ki, Novruz sözünü davam etdirdi:

– Birazdan Vəlican əkəni koronarografiya edəcəyik. İcazə versəniz, nəticə haqqında sizə doklad edərəm.

– Tamam. Olar, – dedim.

Evə gəlib üstümü dəyişdirmişdim ki, cib telefonum çaldı.

– Şahrux Rəsuloviç! Mənəm, Novruzdur.

– Buyur, Novruz, dinləyirəm.

– Professor Nəbiyev ilə birlikdə Vəlican əkəni koronarografiya üçün hazırladıq. İcazə versəniz, əməliyyata başlayarıq.